

declarat in quo sit posita libertas talis actus, si suppositio non est libera, et ad resistendum illi nulla est potestas, nec libertas, et alioqui suppositio est efficax principium secum necessario trahens voluntatem. Idem vero auctor alio in loco, cap. 3, pag. 31, circa principium libri, videtur jecisse fundamentum responsionis, dum docet, *quamdiu indifferentia iudicii non tollitur, actum voluntatis, qui cum illa fit, semper esse liberum, non obstante quacumque præmotione physica gratia.*

Verumtamen in lib. 4 de Auxiliis, cap. 2, satis, ut opinor, a nobis demonstratum est indifferentiam iudicii intellectus esse quidem radicem libertatis, non tamen esse formalem libertatem, seu, quod idem est, non esse id a quo actus voluntatis denominatur liber. Quod principium inter Theologos (uno excepto Durando) est receptissimum, et præsertim in schola D. Thomæ. Ut ergo actus voluntatis sit vere ac formaliter liber, necesse est ut, præter iudicium rationis, in ipsa voluntate maneat expedita potestas consentiendi et non consentiendi; ergo, quantumcumque intellectus rem proponat cum indifferentia iudicii, si a voluntate auferatur potestas ad eliciendum consensum, non consentire non erit ei liberum, sed necessarium, nec poterit ei imputari, ut supra dicebamus; ergo etiam e contrario, si, stante eadem dispositione in intellectu, voluntas privatur potestate non consentiendi, seu suspendendi consensum, actus non erit formaliter liber, sed necessarius quoad exercitium.

Et ratio est evidens, quia indifferentia iudicii non consistit in potestate agendi et non agendi; nam intellectus naturalis potentia est, et necessitate quadam iudicat quod, si a suo motivo non determinatur, non potest seipsum determinare, sed oportet ut a voluntate determinetur, ut in actu fidei constat. Consistit ergo indifferentia iudicii in hoc quod proponit varias rationes volendi et non volendi idem objectum, et neutrum offert tanquam necessarium. Ex hac autem indifferentia iudicii solum sequitur voluntatem non necessitari a tali iudicio, et sibi relictam habere facultatem liberam circa illa objecta. At hoc non satis est ut actus sit liber, si facultas, stante eodem iudicio, aliunde et ab extrinseco omnino impeditur quoad usum unius potestatis suæ, et ad alium omnino determinatur, ac necessatur per motionem sibi non liberam. Et potest hoc amplius declarari, quia, licet in eo eventu vi-

deatur iudicium manere indifferens, tamen revera voluntas non operatur ex tota illa indifferentia, sed solum ex representatione illius objecti et motivi ad quod determinatur; nam circa alia nihil operari potest, aut velle, cum jam non possit resistere impressioni et determinationi quæ in ea facta est.

Argumentum ergo, a nobis factum, probat evidenter, ut existimo, in nostro casu, licet immutetur iudicium intellectus, voluntatem ipsam privari sua indifferentia in usu potestatis suæ circa talem actum; quia ita determinatur et trahitur ad utendum potestate faciendi illum, ut prorsus non valeat uti potestate non eliciendi eundem. Quia non fuit in potestate ejus impedire ne determinaretur; nec post inditam determinationem est in potestate ejus suspendere suum influxum ne operetur, quia si posset suspendere influxum, posset resistere determinationi, quod negatur; ergo actus ille non erit liber, quantumvis iudicium idem maneat.

Scio modernos aliquos sentire quod non possit Deus de potentia absoluta, stante eodem iudicio intellectus, ex se et in suo genere sufficiente ad actum liberum voluntatis, necessitatem inferre voluntati, ut non libere sed necessario feratur in quam partem ipse voluerit. Tamen illi, consequenter loquendo, etiam negant posse Deum talem prædeterminationem præfigere perseverante illo iudicio; quia idem esse censent prædeterminare illo modo quod necessitare. Qui profecto in hoc ultimo recte dicunt; imo vix intelligi potest alius necessitatis modus, in quo deceptio vel perturbatio iudicii non intercedat. Non tamen video cur negetur ille modus inferendi necessitatem humanæ voluntati; nam, licet iudicium non necessitet, quid impedit quominus Deus id facere possit? Aut quæ implicatio contradictionis inde sequeretur? Neque enim propterea erit illa coactio, quia, non obstante illa necessitate, erit actus voluntarius, quia hoc est magis intrinsecum magisque inseparabile ab ipso. Et ideo dicunt Theologi non posse Deum cogere voluntatem ad actum elicitum, posse autem illam necessitare.

Indifferentia iudicii non satis est ad formalem libertatem actus voluntatis. — Hinc autem evidenter sequitur indifferentiam iudicii non esse satis ad formalem libertatem actus voluntatis, quia in prædicto casu, quando Deus necessitat voluntatem, iudicium intellectus relinquitur ex parte sua cum eadem indifferentia, et actus non est liber. Sequitur deinde

in præsentī casu, posita determinatione physica, eo modo quo ponitur ab his auctoribus, tolli libertatem ab actu voluntatis, qui ex illa subsequitur, quia non potest major necessitas aut vehementior impulsus intelligi quam ille qui omnino prævenit voluntatem et illi imprimatur absque libertate ejus, qua impressione facta non potest ipsa resistere quin operetur.

CAPUT XXIV.

DE VERA INTELLIGENTIA SENSUS COMPOSITI ET DIVISI AD DOCTRINAM SUPERIORIS CAPITIS COMPREHENDENDAM NECESSARIA.

Expenditur verus sensus vulgata divisionis sensus compositi et divisi. — Responsio, et doctrina quam in superiori capite impugnavimus, manifeste supponit illam necessitatem actus, quæ provenit ex suppositione aliqua, quæ dicitur in sensu composito, compati secum libertatem ejusdem actus; quam, priusquam ad alia progrediamur, expendere necesse est, et consequenter verum sensum vulgatæ divisionis sensus compositi et divisi explicare. Quod autem doctrina illa et responsio hunc sensum illius distinctionis supponat, probatur, quia, ut determinatio physica non tollat libertatem, licet necessitatem ex suppositione sui ipsius inducat, satis esse creditur quod illa solum est necessitas ex suppositione, seu sensus compositi, quæ responsio satisfacere non potest, nisi supponat nullam necessitatem actus voluntatis ex suppositione tollere illius libertatem. Alioqui oporteret illos auctores declarare quando sit vel non sit talis suppositio contraria libertati. Quod tamen non faciunt, sed simpliciter laborant pro defendenda distinctione sensus compositi et divisi, supponendo illam universaliter esse applicandam, et sine ulla declaratione aut limitatione, atque ita sufficere ut actus voluntatis, qui necessario fit ex aliqua suppositione, nihilominus sit liber.

In quo sensu admittenda prædicta divisio. — Dico ergo divisionem illam in eo sensu admittendam non esse, quia dogma plane falsum continet, scilicet, omnem actum voluntatis esse liberum, eo ipso quod voluntarius est, quantumvis sit ex quacumque suppositione necessarius, sive, quod in idem redit, quia omnis actus voluntatis, qui tantum in aliquo sensu composito necessarius est, eo non obstante est liber. Probatur primo inductione; quia ipsemet actus amoris Dei in pa-

tria non est necessarius, nisi ex suppositione visionis Dei et in sensu composito illius; et tamen actus ille non est liber, supposita illa necessitate. Forte dicent illam suppositionem tantum esse objectivam, seu conditionem objecti, quo proposito, voluntas ab interna propensione ad bonum ita determinatur ad illud objectum, ut ea necessitate feratur in illud. Sed hæc responsio et limitat jam axioma illud, ut non de omni suppositione nec de omni sensu composito procedat; et non evacuat difficultatem. Quia, ut supra argumentabar, si determinatio ab intrinseco est contraria libertati actus, multo magis determinatio ab extrinseco.

Deinde urgeo argumentum in casu in quo Deus necessitatem inferat voluntati circa objectum aliquod, ad quod ipsa ab intrinseco non sit determinata. Nam, quod Deus pro sua omnipotentia hoc possit facere, fere omnes Theologi pro certo habent, nec poterit facile repugnantia in illo opere ostendi. In eo ergo casu actus ille non est liber, quia (ut supponitur) Deus necessitat voluntatem; et tamen ille actus non est necessarius nisi in suppositione et in aliquo sensu composito; ergo non est universaliter verum nullam necessitatem in sensu composito esse contrariam libertati. Minor probatur, quia, seclusa tali efficientia Dei in voluntatem, non necessitaretur ad talem actum; unde in sensu diviso, id est, ablata illa suppositione, posset illum non efficere; ergo tantum in sensu composito est necessarius. Atque hoc argumentum etiam probat voluntatem posse in agendo pati necessitatem simpliciter, et tollentem libertatem, non solum ab interna inclinatione, sed etiam ab extrinseca impressione supremi agentis. Unde tandem concluditur necessitatem aliquam ex suppositione, etiam extrinseca, esse contrariam libertati actus, ac proinde non omnem necessitatem in sensu composito posse componi cum libertate, et consequenter difficultatem ortam ex necessitate prædeterminationis physicae non solvi per illam generalem doctrinam. Nisi forte sermo in ea sit de libertate a coactione, et non a necessitate, et consensum hominis solum esse voluntarium, non autem vere liberum, quod fuit dogma Calvinii.

Necessitas ex suppositione, seu in sensu composito, interdum est necessitas simpliciter repugnans libertati. — Constat igitur necessitatem ex suppositione seu in sensu composito interdum esse necessitatem simpliciter re-

pugnantem libertati. Quia vero etiam est certum aliquam esse necessitatem in sensu composito, quæ non excludit libertatem veram ab actu, ideo declarandum superest quando suppositio et compositus sensus sit unius vel alterius modi. Quæ res potest explicari sic, ut eam declaravi in opusculo de Auxiliis per regulam B. Anselmi, libro de Concord. præsc. et prædestin., quod suppositio omnino antecedens, quæ necessario infert actum, est contraria libertati ejus, quia tunc actus nec est liber in se nec in ipsa suppositione, cum ipsa libera non sit, ideo enim antecedens vocatur. At si suppositio sit consequens ad libertatem arbitrii, tunc, licet, ex suppositione illius, actus necessario inferatur, optime stat ejus libertas. Hujusmodi est in illo dicto Aristotelis: *Omne quod est, quando est necesse est esse*. Nam tunc formaliter vel virtute supponitur liber ipsemet actus.

Unde clarioribus verbis dicere possumus tunc necessitatem sensus compositi non esse contrariam libertati, quando ipsa suppositio libera est, vel a libertate pendet; et tunc ratio est clara, quia talis suppositio includit in se usum liberum, et supponit determinationem libere factam, vel aliquo modo prævisam, et illam non immutat, et tunc necessitas solum consistit in quadam illatione, quia necessario infertur esse vel futurum esse quod jam supponitur determinatum ad unum; nam hoc recte sequitur, etiamsi determinatio libera sit. At si necessitas sensus compositi oriatur ex suppositione in se non libera, nec dependente a libertate, et sit causa quæ natura sua necessario inferat actum, talis necessitas tollit ab actu veram libertatem, et hoc convincunt omnia quæ adduximus.

Unde aliter etiam potest illa distinctio explicari, nam si necessitas sit proprie causalitatis, et non sit in potestate hominis tollere vel auferre suppositionem, sine dubio tollit libertatem, quantumcumque dicatur esse in sensu composito. Quia libertas actualis non exercetur nisi causando actum; sed voluntas, tali suppositione affecta, est causa necessario influens in actum; ergo non est in tali actu formalis, seu actualis libertas; ergo, si neque in ipsa suppositione antecedit libertas, nulla prorsus est in tali actu. At vero si necessitas sit illationis tantum, et non causalitatis, non est necesse tolli libertatem ex tali sensu composito, maxime quando suppositio ipsa libera est, vel a libertate aliquo modo pendens, ut satis explicatum est.

In præsentī ergo materia si determinatio physica talis esse supponitur, qualis ab his fingitur, est profecto suppositio antecedens et non libera, neque a nostra libertate pendens, sed a sola Dei voluntate, ut latissime in superioribus probatum est, et in hoc modo respondendi supponitur, ut dixi; est etiam suppositio causans consensum voluntatis, et necessario inferens illum ex vi causalitatis suæ; imo eadem necessitate et ex vi causalitatis infert cooperationem nostræ voluntatis, nam hoc modo aiunt hi auctores Deum per hanc prædeterminationem efficaciter facere ut velimus; ergo necessitas actus, quæ ex tali suppositione sequitur, repugnat libertati actus, quantumcumque dicatur esse in sensu composito.

Multa vero quæ ille auctor adducit ad probandum necessitatem sensus compositi posse simul esse cum libertate actus, procedunt, quando suppositio est consequens, seu aliquo modo pendens ex libertate, vel illativa tantum, non causalis.

De hac loquuntur illa Scripturæ loca, in quibus dicitur hoc evenire quod Deus præcivit, aut decrevit faciendum per liberum hominis arbitrium, ut est illud Joann. 12: *Non poterant credere*, et alia quæ habentur Isai. 6, 14, 46 et 53. Quia præscientia Dei de rebus liberis futuris supponit objective effectum liberam futuram. Unde etiam illud: *Voluntati ejus quis resistet?* Roman. 9, Esther. 13, ad hoc genus suppositionis revocatur. Quia decretum præfinitivum Dei de actibus liberis supponit scientiam conditionatam futurorum contingentium, qua Deus prænovit voluntatem infallibiliter hoc volituram, si hæ vel illæ circumstantiæ occurrant; et ex hac parte illa suppositio, consequens et aliquo modo supponens libertatem, est etiam suppositio illativa, nam, licet decretum Dei sit etiam causa, non tamen per sese influit immediate in actum ipsum, sed applicat vocationem, et media per quæ noscitur effectus eventurus; et ita est causa sese accomodans usui libero præcognito, et ex hac parte aliquo modo supponens libertatem. Idem apertius constat de illo sensu composito, quo dicitur præscitus non posse salvari; est enim similis illius quo de Judæis dicitur: *Non poterant credere*. Nam utrumque est suppositio præscientiæ, quæ supponit liberam determinationem futuram pro suo tempore, quæ præscitur quia futura est, non quia præscitur est futura. Et ideo dicitur in cap.

Vasis 23, quæstione quarta, quod hæc necessitas refertur ad intuitum divinæ præscientiæ.

Et de simili suppositione loquitur Augustinus (vel quicumque est auctor illius operis) lib. de Prædestin. et Gratia, capite primo, et Anselmus in dict. libr. de Concordia; de hac etiam loquitur D. Thomas prima parte, quæst. 111, articulo octavo ad primum, ubi hanc necessitatem veri sensus compositi, quæ non tollit libertatem, vocat necessitatem conditionatam, quamvis expresse loquatur de necessitate, quæ est ex præfinitione divina, de qua dicit Augustinus in Enchiridion., capite 103: *Necesse est fieri si Deus voluerit*. Optimeque explicat divus Thomas, in corpore illius articuli, necessitatem illam non excludere contingentiam, quia Deus ex illa voluntate applicat causas contingentes et libere operantes. Nos vero addimus et explicamus applicare illas modo quo novit infallibiliter operaturas. Et eundem sensum habent quæ de prædeterminatione dicit quæst. vigesima tertia, articulo sexto ad tertium. Et similia habet 4 contra gentes, capite vigesimo tertio, et octogesimo quinto. Hanc etiam vocavit necessitatem consequentiæ, et non consequentis, Bonaventura, in primo, distinct. 47. Cætera vero quæ ille auctor adducit ex Hieronym., Epistola ad Ctesiphontem, et Prospero contra Collatorem, et Augustino, libr. de Gratia et libero arbitrio, ut probet gratiam physice efficientem et auxiliantem voluntati non tollere libertatem, supervacanea sunt, nam hoc auxilium non est suppositio antecedens necessario inferens actum, ideo de illa veritate Catholica nemo dubitat; sed quod agimus, est an prædeterminatio physica in se non libera, et necessario, ac causaliter inferens consensum, possit esse simul cum libertate, quia illa revera esset suppositio antecedens ac necessitans.

Abjicere inspirationem non est illam non sentire, sed ille non consentire. — Possunt autem ea quæ diximus de vera intelligentia sensus compositi egregie confirmari ex Concilio Tridentino, sess. 6, capite 5, et canon. 4, ubi plane docet liberum arbitrium posse resistere, non obstante antecedente suppositione, qualis est illa de qua tractabat, scilicet, præmotio divina per tactum et inspirationem Spiritus Sancti. Est enim hæc suppositio antecedens et non libera; fit enim a Deo independenter ab usu libero voluntatis, ut est constans apud omnes, et in superioribus tracta-

tum. Quod enim Concilium non loquatur in sensu diviso (ut ille respondit), supra late ostensum est, et breviter declaratur. Quia loquitur facta compositione, ut constat evidenter ex illis verbis cap. 5: *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe qui illam et abjicere potest*. Abjicere enim inspirationem non est illam non sentire, nam hoc non est in potestate hominis, sed est illi non consentire, postquam tetigit cor hominis; nam si nondum tetigisset, non posset homo dici illam abjicere. Et idem probant verba canon. 4, *posse dissentire si velit*, scilicet, liberum arbitrium, a Deo motum et excitatum. Item intentio Concilii est evidens, quia alias illius definitio frivola esset, et nullius momenti contra Hæreticos, ut in superioribus latius tractatum est.

Apparentius posset ille auctor respondere Concilium Tridentinum solum loqui de libero arbitrio, moto et excitato per gratiam prævenientem, de qua simpliciter verum est, etiam juxta adversariorum opinionem, facta compositione illius posse hominem dissentire, donec accedat determinatio. Verumtamen hoc non evacuat efficaciam hujus testimonii; tum quia ratio et doctrina Concilii cogit fateri idem esse dicendum de quacumque motione prævia, quæ a solo Deo fiat in nostra voluntate; nimirum, necessarium esse ut relinquat potestatem abjiciendi illam, seu dissentendi illi, etiam ex suppositione illius, ut non tollat libertatem; ergo e contrario cujuscumque modi sit prævia motio seu impressio Dei, si, eo ipso quod supponitur, tollit potestatem dissentendi, plane tollit libertatem juxta discursum Concilii; tum etiam quia ex illa doctrina Concilii et sufficientia ejus, constat non agnoscere Concilium aliam motionem præviam quæ a solo Deo fiat, et sit quasi media inter gratiam excitantem per inspirationes et illuminationes, et inter gratiam adjuvantem et concomitantem ipsum consensum liberum, ut in superioribus etiam tractatum est.

CAPUT XXV.

SUPPOSITIONEM CUI PER LIBERUM ARBITRIUM RESISTI POTEST, NON INFERRE INFALLIBILITER ACTUM LIBERUM, NISI SIT ALIQUO MODO CONSEQUENS MEDIA PRÆSCIENTIA.

Superest ut dicamus de alio respondendi modo a recentioribus auctoribus excogitato;